

Uppföljning av miljöprogram samt klimat- och energistrategi

Uppföljning av handlingsplan tillhörande miljöprogram samt klimatstrategi i samband med framtagande av Miljö- och klimatprogram 2030.

Uppföljningen är uppdelad i två delar, där den första delen följer upp handlingsplan tillhörande miljöprogram 2016–2020 och den andra delen följer upp handlingsplan tillhörande Klimat- och energistrategi 2016–2020 (startar på sidan 18).

Förklaring till Uppföljning av Miljöprogrammet

Detta dokument är ursprungligen handlingsplan som tillhör miljöprogram 2016 – 2020, vilken har modifierats för uppföljningen.

Kolumnerna till vänster "Mål" och "Uppdrag" är fet och grönmarkerade. Mål och uppdrag är styrande för nämnderna och fastställdes genom att handlingsplanen fastställdes vid kommunfullmäktige 2016-06-13 § 58.

Det finns tre blåmarkerade kolumner. Kolumnen "Nyckeltal" beskriver vad som mäts och följer numrering i "uppdragskolumnen".

Kolumnen "resultat" visar utvecklingen av nyckeltalet i kolumnen direkt till vänster. Utvecklingen redovisas för perioden sedan miljöprogrammet fastställdes 2016 om inget annat anges i kolumnen "Nyckeltal".

Kolumnen "exempel på genomförda åtgärder och aktiviteter" förhåller sig till kolumnerna "Mål" och "Uppdrag" och är inte alltid på samma rad som kopplade uppgifter i övriga kolumner. För att dokumentet inte ska bli för omfattande redovisas inte alla åtgärder och aktiviteter som genomförts.

Kolumnerna till höger "Beslutade mål av nämnder" och "Beslutade åtgärder och aktiviteter" är brunmarkerade. Här återfinns nämndernas politiskt beslutade mål och åtgärder sedan miljöprogrammets samt klimat och energistrategins antagande år 2016. Dessa har ursprung från kommunfullmäktige 2016-06-13 § 58 då nämnderna gavs uppdrag att ta fram och fastställa åtgärder för att uppnå miljöprogrammets uppsatta mål i enlighet med handlingsplanen.

Danderyds kommun

Kommunledningskontoret

Uppdrag: Revidering av Miljö- och klimatprogram 2030. Ärendenummer: KS 2019/0120

Projektledare: Jonas Qvarfordt (luft) och Ruth Meyer (klimat)

Arbetsgrupp: Anna Lind (Friskt vatten), Staffan Lind och Vivian Erixon (god bebyggd miljö), Jan Bergsten (biologisk mångfald), Elin Johansson och David Johannesson (Giftfri miljö).

Styrgrupp tjänstenivå: Ledningsgrupp för samhällsbyggnad; Johan Lindberg, David Grind, Anna Tengelin-Skog, Elisabeth Thelin

Politisk styrgrupp: Kommunstyrelsens arbetsutskott

Beställare: Johan Lindberg

FRISK LUFT

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att begränsa utsläppen av växthusgaser och luftföroreningar.

MÅL	UPPDRAG	NYCKELTAL (Numrering följer mål och uppdrag i miljöprogram samt Klimat- och energistrategi (KES)).	RESULTAT	EXEMPEL PÅ GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE MÅL I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)
1.1. Kommunen ska arbeta för att de som bor och verkar i Danderyd minskar växthusgasutsläppen	1.1.1. Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår	1.1.1. Förändring av totala växthusgasutsläpp (basår 2010, redovisningsår 2017, konsumtion exkluderad) * obs, hela dataserien ändras årligen; källa SMHI	- 37 %	Informationsblad om miljöanpassat byggande framtaget och kommuniceras i bygglovsdialog.	BN: Byggnadsnämnden ska arbeta för att de som bor och verkar i Danderyd minskar växthusgasutsläppen.	Ta fram riktlinjer vid ansökan om bygglov för solpaneler (Bygglov)
		KES 1.1.1. Framtagen solkarta.	Ja	Deltagande i insatsprojekt sol, energimyndigheten. Solkarta har tagits fram i samverkan inom EKR. Genomförande av flera seminarier om solenergi. Rådgivning till BRF och småhusägare om solceller.	KFN 1:1: Biblioteken ska stärka allmänhetens kunskap och medvetenhet så att målen om frisk luft, friskt vatten, biologisk mångfald samt god bebyggd miljö kan uppnås. (bibliotek)	
		KES 1.1.2 Genomförd kartering av solenergipotential på befintliga tak i Danderyd.	Ja	Inventering av solenergipotential för kommunala byggnader. Vid renovering av tak ska kommunen beakta att installera solceller.	TN: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (energi och klimat)	Informationsinsatser för att främja installation av solpaneler. Erbjud energi- och klimatrådgivning till invånare, företag och föreningar. Årlig informationsinsats om miljö och klimat. (energi o klimat)
		1.1.1, KES 1.1.3 Riktlinjer framtagna (vid ansökan av bygglov för solceller/ fångare).	Ja	Bygglov för solceller avgiftsbefriat sedan 2018-07-01. Information om solenergi samlat på kommunen webbplats.	TN 1.1.1: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (avfall)	Öka antalet abonnenter som sorterat ut matavfall separat för produktion av biogas och biogödsel (avfall).
		Antal interna byten inom återbruksportalen REKO?	251 antal byten år 2018	Kommunorganisationen har infört REKO för återanvändning av inventarier.	TN 1.1.1: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (avfall)	Genom att öka återanvändningen av inventarier och saker inom den kommunala organisationen minskar organisationens miljöpåverkan. (avfall)
		1.1.1, KES 4.1.2 Genomförda skolprojekt inom hållbarhet.	3	Genomförande av projektet, "Den stora energijakten" för årskurs 4 i kommunens skolor.		
		1.1.1, KES 3.2.2. Andel upphandlingar där miljökrav ställts.	Ingen uppgift (svår att mäta)	Kommunen tillämpar upphandlingsmyndighetens avancerade krav där det är tillämpligt.	SN: Miljökrav ställs vid alla upphandlingar av tjänster, entreprenader och varor.	Ställa krav i samband med nya upphandlingar.
					BN: Byggnadsnämnden ska arbeta för att de som bor och verkar i Danderyd minskar växthusgasutsläppen.	Vid upphandling ställs miljökrav, exempelvis miljödiplomerade konsulter. (plan)
					TN: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (VA)	Vid upphandling ska miljökrav och energieffektiviseringskrav ställas, exempelvis på transporter och källsortering. (Vatten o avlopp)

		1.1.1, KES 1.1.12. Förändring av energianvändning i gatubelysning jämfört med år 2010.	- 56 %	Utbyte genomförd av all belysningsarmatur i gatumiljö till LED. Mätning görs av energianvändning i gatubelysning.	TN: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (gata och trafik)	Byte av belysningsarmaturer för minskad energianvändning. (gata och trafik)
		1.1.1, KES 1.1.5, 1.1.7, 1.1.8. Antal genomförda informationsinsatser och aktiviteter sedan år 2016 (Miljöanpassat byggande, energi- och klimatrådgivning, miljötillsyn).	48	Informationsseminarier har genomförts om solenergi och "Fixa laddplats" för bostadsrättsföreningar (BRF). Rådgivning till BRF:er och företag har genomförts. Två elcyklar har köpts in för utlåning på biblioteken. Aktivitetsdagar för att uppmuntra hållbart resande har genomförts 2 gånger årligen.	TN: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (energi och klimat)	Erbjud energi- och klimatrådgivning till invånare, företag och föreningar. Årlig informationsinsats om miljö och klimat. (energi och klimat)
	1.1.2. Energianvändningen i kommunägda byggnader ska årligen minska minst med tre procent	1.1.2, KES 1.2.4. Förändring av energianvändning i kommunägda byggnader, kWh/m ² sedan år 2016.	- 8,4 %	Genomförande av projektet, "Den stora energijakten" för årskurs 4 i kommunens skolor under 4 år.	FN: Energianvändningen i kommunägda byggnader ska årligen minska. Energianvändningen justeras med energiindex och redovisas som medelvärde per år över en femårsperiod.	Genomföra samarbetsprojekt med verksamheterna för att minska energianvändningen som är kopplat till beteende.
		KES 1.1.6. Förändring av levererad energi av fjärrvärme till abonnenter i Danderyds kommun (basår 2008).	- 1 %	Totalmetodikerna har utförts på 5 objekt och energieffektiviseringsåtgärder har kartlagts.	KFN: Energianvändningen i kommunägda byggnader ska årligen minska minst med tre procent.	- Installera elmätare för att underlätta uppföljning av energianvändning. - I samarbete med tk använda totalmetodikmetoden (Belok) för att få så lönsamma energieffektiviseringsåtgärder som möjligt. (anläggningar)
				Solceller har installerats på 4 objekt, Fribergaskolan 42 kW, Mörby hallen 30 kW och Svalnässkolan 18 kW, Klingsta äldreboende 60 kW.	TN: Energianvändningen i kommunägda byggnader ska årligen minska minst med tre procent. (energi och klimat)	Genomföra minst ett samarbetsprojekt årligen med verksamheter. (energi och klimat)
		1.1.2, KES 1.2.7. Antal nyproducerade byggnader enligt svensk passivhusstandard.	1	Ridhusets "nav" har uppförts i passivhusteknik.	FN: Vid nyproduktion av byggnad med uppvärmd yta ska ambitionen vara att följa svensk passivhusstandard FEBY 12.	
		1.1.2, KES 1.2.2. Antal objekt som uppgraderats/bytt styrsystem för värme och ventilation för kommunägda fastigheter sedan 2016.	44	Uppgradering och utbyte av styrsystem samt byte av fläktar har utförts på flertal objekt.		Uppgradering/utbyte av styrsystem för värme och ventilation för kommunägda fastigheter.
		KES 1.1.4. Andel markanvisningstävlingar/försäljningar där miljö/energikrav ställts.	0	Markanvisningspolicy antogs 2018-10-05. Inga markanvisningstävlingar eller försäljningar genomfördes 2018.		
	1.1.3. År 2020 är 25 procent av energianvändningen inom transportsektorn förnybar	1.1.3. Andel förnybar drivmedelsenergi som levererats till tankställen inom kommunens gränser, samt till kollektivtrafiken.	11,5% år 2017	Kommunen har tagit fram en utredning tillsammans med tre kommuner i StoNO om lämpliga platser för infrastruktur för förnybara bränslen.	TN 1.1.1: Kommunens utsläpp av växthusgaser minskar med 20 procent till år 2020 per invånare med 2009 som basår. (avfall)	Renhållningsfordonen kör på förnyelsebara bränslen (HVO). (avfall)
		1.1.3, KES 2.1.2. Antalet uppförda publika laddpunkter för elfordon sedan år 2016.	82	Laddstolpar har installerats på kommunens fyra idrottsplatser samt vid infartsparkering och Djursholms slott. Externa aktörer har uppfört laddstolpar vid Mörby Centrum.	TN: År 2020 är 25 procent av energianvändningen inom transportsektorn förnybar. (energi och klimat)	Stödja kommunens förvaltningar vid planering och installation av laddstationer. (energi och klimat)

		1.1.3, KES 2.1.4 Andel av investeringsbudget till mobilitymanagementåtgärder.	Ingen uppgift (svår att mäta)	Kommunen har anordnat temadagar för att främja hållbart resande två gånger per år. Danderyds kommun har anordnat ett informationsseminarium för BRF om hur de ska installera laddutrustning för "Fixa laddplats".		
		1.1.3, KES 2.1.1. Antal Samarbeten (med regionala aktörer som trafikförvaltningen, Trafikverket och företag för att utveckla goda regionala kommunikationer med ny spårbunden trafik och utökat stombussnät).	Ingen uppgift (svår att mäta)	Kommunen samarbetar med regionala aktörer såsom Stockholms läns landsting, trafikförvaltningen, trafikverket och företag för att utveckla goda regionala kommunikationer med ny spårbunden trafik och utökat stombussnät.	BN: År 2020 är 25 procent av energianvändningen inom transportsektorn förnybar. (plan)	Samarbete med regionala aktörer såsom Stockholms läns landsting, trafikförvaltningen, Trafikverket och företag för att utveckla goda regionala kommunikationer med ny spårbunden trafik och utökat stombussnät. (plan)
1.2. Danderyds kommun som organisation är fossilbränsleoberoende¹ år 2020	1.2.1. Energianvändningen i kommunägda byggnader ska vara fossilbränsleoberoende	1.2.1, KES 1.2.1. Andel kvarvarande fossilbränsleanvändning i kommunens verksamheter 2019.	3,5 %	Fastighetsavdelningen har fasat ut oljepannor och ersatt dessa med värmepumpar, elpannor eller bytt bränsle till förnybart då pannor inte kunnat bytas ut.	FN: Avveckla fossilbränsleanläggningar och konvertera dem till miljövänligare alternativ.	Utred möjlighet till fossilbränslefri reservkraft.
		1.2.1, KES 1.2.2 Uppgradering/utbyte av styrsystem för värme och ventilation för kommunägda fastigheter.	44	Styrsystem byts kontinuerligt ut i kommunens lokaler.	KFN: Verksamheten är fossilbränsleoberoende år 2020. (anläggning)	Avveckla oljepanna på Enebybergs IP. (anläggningar)
					KFN: Verksamheten är fossilbränsleoberoende år 2020. (träffpunkt Enebyberg)	-Undersöka möjlighet att träffpunkten nyttjar bilpool. - Ersätta nuvarande leasingbil. (träffpunkt Enebyberg)
	1.2.2. Tjänstebilar ska vara fossilbränsleoberoende	1.2.2, KES 2.2.1. Andel fossilbränsleoberoende fordon i det geografiska området. Förändring av andelen fossilbränsleoberoende fordon i det geografiska området sedan år 2015.	9,7 % + 54 %	Kommunen ställer krav vid upphandling om fossilbränsleoberoende fordon och transporter.	TN 1.2 Danderyds kommun som organisation är fossilbränsleoberoende år 2020. (energi och klimat)	Stödja kommunens verksamheter att uppnå målet om fossiloberoende organisation, t.ex. vid upphandling av fordon och fordonstjänster. (energi och klimat)
		1.2.2. Andel ägda eller leasade fordon som är fossilbränsleoberoende.	39 %	Fossilbränsleoberoende bilpool införd. Cykelpool införda vid Mörby Centrum samt slottet.		
	1.2.3. Kommunanställda ska uppmanas att välja miljövänliga transportmedel inom tjänsten och vid arbetspendling	1.2.3, KES 2.2.2. Andel av medarbetare i kommunen som åker kollektivt, cyklar eller går. Förändring av andelen medarbetare i kommunen som åker kollektivt, cyklar eller går mellan år 2014 och år 2018.	51 % + 15,9 %	Reseriktlinjer för tjänsteresor har tagits fram, cykelpool på slottet och Mörby C har etablerats, elcyklar till verksamheter (hemtjänsten och kulturskolan) har lånats ut. En resvaneundersökning (arbetspendling samt tjänsteresor) samt uppföljning har genomförts, CO2-utsläpp minskat med 15 % jämfört med 2014. Danderyd bästa CERO ² kommun 2018 vid uppföljande resevaneundersökning.	KS: Kommunanställda ska uppmanas att välja miljövänliga transportmedel inom tjänsten och vid arbetspendling.	Implementera reseriktlinjer och främja hållbart resande genom CERO-åtgärder. (HR)
					KS: IT-avdelningen bidrar till minskad miljöbelastning i form av resor	Tillhandahålla tjänster som tex. videokonferens, streamad media, annat IT-stöd för samverkan och

¹ Fossilbränsleoberoende innebär att det så långt som möjligt ska vara fossilbränslefritt. Endast i undantagsfall – vid exempelvis krissituationer och oförutsedda händelser ska fossilt bränsle användas.

² Strategisk analys av pendlings- och tjänsteresor avseende klimat, ekonomi och hälsa. Climate and Ecologic Research in Organisations (CERO).

					genom underlättande av möte på distans.	digitala tjänster till invånare/näringsliv. (IT)
					BN: Kommunanställda ska uppmanas att välja miljövänliga transportmedel inom tjänsten och vid arbetspendling. (Plan)	Medarbetare ska vara informerade och känna till reseriktlinjer. (nämnd & stab, bygglov, plan)
					TN: Kommunanställda ska uppmanas att välja miljövänliga transportmedel inom tjänsten och vid arbetspendling. (energi o klimat)	Genomföra åtgärdsplan till CERO. (energi o klimat)
1.3. Luftkvaliteten i Danderyds kommun ska förbättras	1.3.1. Luftkvaliteten längs E18 ska förbättras	1.3.1. Andel boende i kommunen med luftkvalitet som överskrider miljökvalitetsnorm för frisk luft år 2016. (Partiklar PM 10/år, källa slb. DS 2012:23)	1,8 %	Tillsynsmöten hålls årligen med trafikförvaltningen och trafikverket. Informationsinsatser kring hållbart resande genomförs minst två gånger per år. Mätning av luftkvalitet genomförd av trafikverket utanför skolor nära E18. Svårt att påverka trafik på statlig väg (E18). Kommunen gör inte egna luftkvalitetsmätningar.	MHN: Genom återkommande tillsyn av verksamheter kontrollera att utomhusmiljön inte påverkas negativt.	Mätunderlag för bedömning av partikelhalter E18 ska erhållas.
	1.3.2. Kommunen ska verka för att E18 helt/delvis tunnelförläggs/överdäckas	1.3.2. Åtgärder längs E18 inlagda i läns- respektive nationella planer.	NEJ	Arbete inom projekt centrala Danderyd har verkat för tunnelläggning. Påverkan och samverkan med regionala och nationella aktörer såsom Trafikverket och trafikförvaltningen att genomföra åtgärder.		

FRISKT VATTEN

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska främjas. Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att begränsa utsläppen av näringsämnen och föroreningar till sjöar, vattendrag och hav.

MÅL	UPPDRAG	NYCKELTAL	RESULTAT	EXEMPEL PÅ GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE MÅL I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)
2.1. Belastningen av näringsämnen och föroreningar till vattendrag, sjöar och kustvatten ska minska	2.1.1. Minska mängden vatten till dag- och spillvattennätet	2.1.1. Andel inläckage i spillvattennätet (Kvoten mellan levererad spillvattenmängd till Käppala och såld vattenmängd till abonnenter. Målet är att understiga en kvot på 2,5).	Inläckage kvot 2,3 (år 2017)	Genomförd åtgärd: information till medborgare om lokalt omhändertagande av dagvatten på privat fastighet, folder. Anläggande av våtmarker varje år, exempelvis våtmark vid Ösbysjön, Henrik Palmes allé och Anneberg.	MHN: Genom återkommande tillsyn av verksamheter kontrollera att utomhusmiljön inte påverkas negativt.	Lyfta in området dagvatten tydligt i verksamhets- och tillsynsplaner. (miljö)
				VA-nätet förnyas kontinuerligt. Kravställning sker gentemot fastighetsägare om vattenserviser läcker. I de fallen byter fastighetsägaren alla rör och har man en dålig vattenservis har man troligtvis en dålig spill- och dagvattenledning också.	TN: Minska mängden vatten till dag- och spillvattennätet. (Vatten och avlopp)	Inventering och kontroll av dag- och spillvattennät, vid behov upprustning och underhåll. Dagvattenrening vid trafikintensiva vägar. Kravställande mot fastighetsägare gällande undermåliga serviser. (vatten och avlopp)
	2.1.2. Minska användningen av konstgödsel	2.1.2. Användning av konstgödsel på kommunägd mark.	Ingen uppgift	Krav på entreprenader, miljöstyrning i arrendeavtal.	KFN: Minska användningen av konstgödsel.	Miljöstyrning i nyttjanderättsavtal. (anläggningar)
				Återkommande tillsyn görs vid golfanläggningar, hästgård och jordbruk för att tillse att gödselhantering sker på korrekt sätt.	MHN: Genom återkommande tillsyn av verksamheter kontrollera att utomhusmiljön inte påverkas negativt.	Genom tillsyn kontrollera att gödselhanteringen sker på ett korrekt sätt. (miljö)
					TN: Minska användningen av konstgödsel. (vatten o avlopp)	Tillse att de ytor VA-verksamheten sköter inte gödslas med konstgödsel. (vatten o avlopp)
2.2. Statusen för sjöar och kustvatten får inte försämrats och kustvattnet ska uppnå god status i enlighet med vattendirektivet	2.2.1. Arbeta efter Hav- och vattenmyndighetens åtgärdsprogram för att uppnå god ekologisk status	2.2.1. Antal båtar som använt båtbottentvätt i kommunen.	Cirka 600 båtar år 2019	Lokalt åtgärdsprogram för Edsviken framtagna inom Edsviken vattensamverkan. Informationsdagar och information på kommunens hemsida, presentationer i samverkan med Edsviken vattensamverkan.	MHN: Genom återkommande tillsyn av verksamheter kontrollera att utomhusmiljön inte påverkas negativt.	Genom tillsyn av dagspillvattennät, avloppsinventering och åtgärd av eventuella enskilda avlopp, tillsyn av badplatser. (miljö)
		2.2.1. Uppförande av latrintömningsstation.	Påbörjat arbete	Planarbete vid Ekudden återupptaget där placering av ny båtömningsstation hanteras.		
		2.2.1. Vattenkvalitet vid sjöar och kustvatten.	Dålig ekologisk och kemisk status	Regelbundna vattenprover tas vid vattenförekomster för att följa vattenkvalitet. Samverkan sker med grannkommuner och inom Edsviken vattensamverkan samt Svealands kustvattenvårdsförbund.		
	2.2.2. Grön- och blåplan ska tas fram	2.2.2. Antagen grön- och blåplan	Påbörjat arbete	Arbete med framtagande av vattenplan, dagvattenplan samt VA-plan påbörjat.	KS: Vattenplan och dagvattenstrategi arbetas fram.	

				Arbete med ny Översiktsplan påbörjat där grönstrukturplan troligtvis tas fram som tematisk del.	KS: Projektplan för översiktsplanen antagen.	
	2.2.3. Användning och föroreningar från hälso- och miljöfarliga kemiska produkter ska minska	2.2.3. Antal informationsinsatser (om båtlivets miljöpåverkan och om giftiga båtbottnfärger).	1–2/år	Informationsinsatser genomförda gentemot båtägare om giftiga båtbottnfärger. Deltagande tillsammans med Edsviken vattensamverkan med informationsutdelning angående båtbottnfärger.	MHN: Genom återkommande informationsinsatser inspirera Danderydsbor och företagare att göra skillnad.	Genomföra minst en informationsaktivitet (miljö)
					KS: Användning och föroreningar från hälso- och miljöfarliga kemiska produkter ska minska.	Genomföra informationsinsatser i samverkan gentemot båtägare om giftiga båtbottnfärger. (Komm)
	2.2.4. Vattenkvaliteten vid kommunens sjöar och strandbad ska förbättras	2.2.4. Andel badvattenprover vid badplatser med tjänlig kvalitet (år 2018).	93 %	Genomförd åtgärd vid Ösbysjön med ny fosforfälla, våtmark som fördröjer och renar vatten från ridhusets hagar så det blir mindre näringstillförsel i Ösbysjön. Ekebysjön: flera anläggningar av flytande våtmark som renar vattnet i Ekebysjön. Nora träsk: årlig manuell rensning av vattenväxter i Nora träsk ån vilket bidrar till vattenrening.	KFN: Vattenkvaliteten vid kommunens sjöar och strandbad ska förbättras. KFN: Förvaltningen ska arbeta för att minska konstgräsplanernas negativa miljöeffekter.	Bevaka frågan om användande av granulat på konstgräsplaner. (anläggning)
					MHN: Genom återkommande tillsyn av verksamheter kontrollera att utomhusmiljön inte påverkas negativt. (2017 & 2018)	Genom tillsyn av dagsvattennät, avloppsinventering och åtgärd av eventuella enskilda avlopp, tillsyn av badplatser. (miljö)
2.3. Hållbar dagvattenhantering ska eftersträvas	2.3.1. Kommunen ska i plan- och bygglovsprocessen förorda hållbar dagvattenhantering	2.3.1. Andel antagna planer där dialog förts om hållbar dagvattenhantering (år 2018).	100 %	Information sker i bygglovsdialog om hållbar dagvattenhantering, höjdsättning, vatten till grönyta. Infobroschyr samt information om miljöanpassat byggande finns på bygglovs webbsida. Dialog sker tidigt i plan- och exploateringsprocessen.	BN: Kommunen ska i plan- och bygglovsprocessen förorda hållbar dagvattenhantering. (plan)	Informera i bygglovsdialog om hållbar dagvattenhantering, höjdsättning, vatten till grönyta. Föra dialog om gröna tak. (bygglov)
					BN: Kommunen ska i plan- och bygglovs-processen förorda hållbar dagvattenhantering. (plan)	Informera i bygglovsdialog om alternativ till ur miljösynpunkt olämpliga byggmaterial (koppar, zink). (bygglov)
	2.3.2. Dagvattenhantering i form av uppströms-åtgärder ska genomföras	2.3.2. Utförande i enlighet med styrdokument för dagvatten.	Ingen uppgift (svår att mäta)	Information till medborgare om lokalt omhändertagande av dagvatten på privat fastighet, folder framtaget "Hållbar dagvattenhantering". LÅP för Edsviken framtagen. Anläggande av våtmarker genomförda vid Ösbysjön, Henrik Palmes allé, Nora Träsk och Anneberg.	TN: Dagvattenhantering i form av uppströmsåtgärder ska genomföras (Gata o trafik) och (Vatten o avlopp)	Utförd dagvattenrening vid trafikintensiva vägar i projekt. (gata o trafik) Utförande i enlighet med dagvattenplan. (Vatten o avlopp)
				Raingarden har uppförts vid Baldersskolan och Ösbyskolan i syfte att omhänderta dagvatten på skolgårdarna. Ytor runt idrotts- och tennishallen Norrängsgården har anpassats för att förbättra dagvattenhanteringen. På Brageskolan har förbättrade avrinningsmöjligheter mitt på skolgården genomförts (asfaltering och höjning av mark). Skolor och förskolor är inventerade avseende dränering av byggnader och takavvattning.	FN: Inventera behov av förbättrat omhändertagande av dagvatten på gårdar, samt genomför åtgärder.	

		2.3.2 Andel vägyta med hållbar dagvattenhantering.	Ingen uppgift (svår att mäta)	Vid anläggningsarbeten ställs krav på entreprenör att bevara och om möjligt utöka grönytor, rätt höjdsättning, leda vatten till grönyta.		
		2.3 Andel kommunägda fastigheter med grönt tak.	1 %	Sedumtak har uppförts på Skogsgläntans förskola vid nybyggnationen 2013. Vid omläggning av taket på Svalnässkolan 2018 valdes sedumtak.	FN: Vid ny- och ombyggnation ska möjlighet prövas att anlägga gröna tak på kommunens fastigheter.	Åtgärder i enlighet med styrdokument för dagvatten.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Danderyds kommun ska arbeta aktivt för att gynna och förstärka den biologiska mångfalden. Danderyds kommun ska verka för att vid samhällsbyggande och förvaltning bygga in biologisk mångfald för att främja ett rikt växt och djurliv.

MÅL	UPPDRAG	NYCKELTAL	RESULTAT	EXEMPEL PÅ GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE MÅL I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	
3.1. Kommunens naturområden och gröna ytor ska skötas så att biologiska värden inte försvinner	3.1.1. Drift av grönstruktur och vattenområden ska stärka biologisk mångfald	3.1, 3.2. Förändring av antalet uppmätta arter vid drygt 60 mätplatser mellan: år 2014–2017 växter år 2015–2018 fåglar år 2016–2019 fjärilar	Växtarter – 5 % Fågelarter – 1,4 % Fjärilsarter + 15 % Sammanräknad utvecklingen + 8,5 % för de sista tre årens resultat.	Hälften av kommunens skötta grönytor sköts som slåtterytor med växelslätter. Varje år har andelen slåtterytor ökat. Vissa ytor förvaltas långsiktigt utan aktiv skötsel, detta för att främja gräsmarkers biologiska mångfald. Naturpromenader och små dungar i kommunen, gallras riktat för framkomlighet och artrikedom var 1–2 år. Värdefulla buskar och småträd sparas då i hög grad.	KFN: Drift av grönstruktur och vattenområden ska stärka biologisk mångfald och främja rekreativa kvaliteter.	Rutin för samverkan med Tekniska kontoret ska finnas. (anläggningar)	
	3.1.2. Drift av grönstruktur och vattenområden ska främja rekreativa kvaliteter	3.1.2 Antalet klagomål om skötsel (av rekreativa miljöer tex idrottsplatser)	Ingen uppgift (svårt få fram relevant data)	Upphandling av entreprenörer för ängsslätter och gallring hos Tekniska kontoret innehåller dokument där arbetsmetoderna och kraven beskrivs noggrant. Växelslätter i gräsmarker samt gallring av sly ger framkomlighet i naturmark och högräsytor. Skötsel av rekreativa miljöer, t.ex. idrottsanläggningarnas spår sköts för framkomlighet av kultur och fritidsförvaltningen.	TN: Drift av grönstruktur och vattenområden ska stärka biologisk mångfald och främja rekreativa kvaliteter. (park och natur)		
	3.1.3. Skötsel av jordbruksarrenden och golfbanearrenden ska ske så att naturmiljöer främjar biologisk mångfald			Mätbara uppgifter saknas	Dialog förs med golfklubbarna kring hur de kan förstärka biologisk mångfald. Stockholms golfklubb släpper upp vissa ytor höggräs och vill ha tillbaka ljung. Jordbruksarrendet har avtalats om så miljöprogrammet finns med som att bonden ska ta hänsyn till detta.	KFN: Drift av grönstruktur och vattenområden ska stärka biologisk mångfald och främja rekreativa kvaliteter.	Rutin för samverkan med TK ska finnas. (anläggningar)
	3.1.4. Värdefulla träd ska bevaras	3.1.4. Lokala miljö- och hälsoföreskrifter ses över för att inkludera att tillstånd krävs för att fälla värdefulla träd.	Nej (Inte möjligt)	Vissa träd kräver redan idag enligt nationell lagstiftning tillstånd av Länsstyrelsen (LST) i teorin. Definitioner vilka träd som inkluderas finns i definition för skyddsvärda träd. Men också alléer är skyddade och kräver dispenser från LST. Tekniska kontoret för aktiv dialog med fastighetsägare vid trädärenden kring värdet av äldre träd. Infobroschyr samt webbmaterial finns tillgängligt kring värdefulla träd.	MHN: Bidra till att undersöka eventuellt skydd av värdefulla träd.	Undersöka möjligheten till utökad skydd av värdefulla träd. (miljö)	
		3.1.4. Nya detaljplaner ska innehålla restriktioner kring fällning av värdefulla träd.	Nej	I nya detaljplaner beaktas om skyddsvärda träd finns.	BN: Värdefulla träd ska bevaras. (plan)	I nya detaljplaner beaktas värdefulla träd. (plan)	
3.2. Biologisk mångfald ska främjas vid anläggningsarbete och exploatering	3.2.1. Vid samtliga anläggningsarbeten i kommunen ska lösningar för att förstärka biologisk mångfald beaktas		Mätbara uppgifter saknas	Beaktande sker i enstaka fall där park och naturansvariga tillfrågats om återställning och anläggning. Grönstrukturen är inte alltid med i processer som rör vägar, GC vägar, VA, bygglov på parkmark, mm.	KS: Vid samhällsbyggande ska biologisk mångfald byggas in för att främja ett rikt växt- och djurliv.	Riktlinjer för exploatering tas fram som främjar biologisk mångfald och miljöanpassat byggande. (Plex)	

					KFN: Drift av grönstruktur och vattenområden ska stärka biologisk mångfald och främja rekreativa kvaliteter.	Rutin för samverkan med TK ska finnas. (anläggningar)
3.3. Stärka kunskapen och medvetenheten om Danderyds natur, biologiska mångfald och ekosystemtjänster	3.3.1. Stärka kunskap inom skolverksamhet	3.3.1. Antal klasser som besöker temaundervisningsdag.	Ingen uppgift	Inga skolklasser besöker kommunens temadagar i organiserad form.	KS: Stärka kunskapen och medvetenheten om Danderyds natur, biologiska mångfald och ekosystemtjänster.	Webbsida med information om Danderyds ekosystem och biologiska mångfald tas fram i samverkan med berörda nämnder. (kommunikation)
		3.3.1. Antal utförda naturvandringss dagar	Ingen uppgift	Föreläsningar och kunskapsspridning har skett till förtroendevalda, tjänstepersoner, Danderydsbor samt vid studiebesök till kommunen. Naturdag hålls årligen vid Nora träsk med målgruppen barnfamiljer. Skördefest hålls årligen på olika platser i kommunen. Vid dessa tillfällen förs information om biologisk mångfald fram. Bibliotek har haft tema kring miljö. Hemsida innehåller information om Biologisk mångfald.	KFN: Biblioteken ska stärka allmänhetens kunskap och medvetenhet så att målen om frisk luft, friskt vatten, biologisk mångfald samt god bebyggd miljö kan uppnås. (bibliotek)	
		3.3.1. Utredning genomförd om möjligheten att införa naturskola eller mobil naturskola i kommunen.	Nej	Utredning har ej genomförts, men skolorna har i sina ordinarie läroplaner att lära ut om biologisk mångfald.		
	3.3.2. Informera privata markägare med särskilt höga naturvärden på sina fastigheter i syfte att bibehålla och öka naturvärdena	3.3.2 Aktuellt informationsmaterial inom arbetsfältet biologisk mångfald och hur den gynnas tas fram.	Material framtaget	Information finns på webbplats. Informationsblad kring alléer (2016) och Ek på tomten (2014) samt miljöanpassat byggande (2018). Dialog förs även med medborgare i enskilda fall för att svara på frågor.	BN: Informera privata markägare med särskilt höga naturvärden på sina fastigheter i syfte att bibehålla och öka naturvärdena.	Informera i bygglovsdialog om värdet i att bevara/skapa biologisk mångfald på fastighet. (bygglov)

GOD BEBYGGD MILJÖ

Danderyds kommuns bebyggda miljö ska vara god och hälsosam. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Danderyds kommun ska planera och bygga miljöanpassat samt verka för en giftfri miljö och minskat buller.

MÅL	UPPDRAG	NYCKELTAL (Numrering följer mål och uppdrag i miljöprogram samt Klimat- och energistrategi (KES)).	RESULTAT	EXEMPEL PÅ GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE MÅL I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	
4.1. Påverkan från trafikbuller ska minska	4.1.1. Andelen boende som är bullerstörda av väg- och spårtrafik ska minska	4.1.1. Antal åtgärdade bostadsfastigheter sedan år 2016 (nära kommunala vägar)	7	Bullerbidrag ges för bulleråtgärder vid kommunala vägar där bullernivåer överskrids. Dialog och påverkan sker med Stockholms läns landsting, trafikförvaltningen samt trafikverket att åtgärda bullersutsatta miljöer, exempelvis uppföra bullerskydd.	MHN: Klagomål avseende buller från E18 och Roslagsbanan ska kommuniceras inom tre veckor (2017 & 2018). (miljö)		
		4.1.1. Andel Danderydsbor bullerstörda av spårtrafik år 2016 (mer än 55 dBA ekvivalent ljudnivå)	1,8 %	Trafikförvaltningen har uppfört bullerskydd längs Roslagsbanan. Kommunen och trafikverket har uppfört bullerskydd längs E18 vid Kyrk-, Friberga- och Mörbyskolan.	MHN: Klagomål avseende buller från E18 och Roslagsbanan ska upp till beslut i nämnd inom två månader (2017 & 2018). (miljö)		
		4.1.1. Andel boende som är bullerstörda av vägtrafik år 2015 (mer än 55 dBA ekvivalent ljudnivå).	25,6 %	Hastigheten på kommunala vägar har sänkts till 40 kilometer i timmen. Hastigheten på E18 har också sänkts.	BN: Danderyds kommun ska verka för miljöanpassat byggande samt för en giftfri miljö och minskat buller.	Ljudklass B ska rekommenderas för lägenhetsskiljande konstruktioner och ljudnivå inomhus från installationer vid bygglovsgivning. (bygglov)	
				Infoblad miljöanpassat byggande framtaget och tillgängligt.	BN: Danderyds kommun ska verka för miljöanpassat byggande samt för en giftfri miljö och minskat buller.	Miljöanpassade och energieffektiva byggnader rekommenderas vid bygglov. (bygglov)	
			4.1.1. Framtaget program till fördjupning av översiktsplanen i centrala Danderyd.	Nej	I projektplanen för översiktsplanen framgår att frågan om Centrala Danderyd bör utredas vidare och olika scenarierbeskrivningar kommer att arbetas in i översiktsplanen.	BN: Miljöanpassade och energieffektiva byggnader rekommenderas vid planläggning. (plan)	Information om miljöanpassade och energieffektiva byggnader ges under planprocessen. (plan)
	4.2. Främja gång-, cykel och kollektivtrafik	4.2.1. Cykeltrafiken ska år 2020 utgöra 13 procent av Danderydsbornas huvudresor	4.2.1, KES 2.1.6. Cykeltrafikens andel av huvudresor. (Källa RVU 2018)	11 %	Arbete har bedrivits brett. Cykelbanor har breddats utmed en stor del av kommunens cykelvägnät och cykelparkeringar har anlagts i strategiska lägen. Trafiksäkerhet i t.ex. korsningar har setts över. De viktigaste cykelstråken i kommunen sopsaltas för bättre framkomlighet/trafiksäkerhet.	TN: Cykeltrafiken ska år 2020 utgöra 13 procent av Danderydsbornas huvudresor. (gata och trafik)	Tillkommande och/eller upprustade cykelparkeringar vid strategiska platser. (gata och trafik)
			4.2.1, KES 2.1.5. Framtagna planer (tex. Parkeringsstrategi, cykelkarta, cykelplan, cykelparkeringsplan, cykelvägvisningsplan och gångtrafikplan).	2	Cykelplan beslutad, cykelkarta framtagen och kommunicerad. Arbete med trafikstrategi samt parkeringsstrategi har bedrivits men pausats. Behov finns av att revidera cykelplan.	TN: Cykeltrafiken ska år 2020 utgöra 13 procent av Danderydsbornas huvudresor (gata och trafik)	Gång- och cykelvägar ska vara utbyggt och/eller upprustade i attraktiva, sammanhängande stråk inom Danderyd. (gata och trafik)
	4.2.2. Planera och genomföra säkra och miljöanpassade trafikmiljöer vid skolorna	4.2.2, KES 2.1.3. Antal utförda projekt enligt säkra skolvägars åtgärdsplan. Revidering av åtgärdsplan.	Ingen uppgift	Åtgärdsplanen i stort utförd. Ny inventering ska göras.	TN: Planera och genomföra säkra och miljöanpassade trafikmiljöer vid skolorna. (gata och trafik)	Antal projekt för ökad trafiksäkerhet vid skolor. (gata och trafik)	

	4.2.3. Nybyggnation av bostäder bör vara beläget inom 400 meter till en kollektivtrafik-hållplats	4.2.3. Andel bostäder inom 400 meter till kollektivtrafik-hållplats. (Källa: SCB)	86,5 %	Avvägning av placering av byggnader görs tidigt i planeringen. Dialog förs med aktörer i planeringsarbetet.		
4.3. Möjligheten till sortering av avfall ska förbättras för de som bor och verkar i kommunen	4.3.1. Minst 50 procent av hushållsavfallet ska materialåtervinnas och materialåtervinningen från verksamheter ska öka	4.3.1, KES 3.1.1. Förändring av antalet återvinningsstationer sedan år 2016.	+ 37,5%	Fler återvinningsstationer etablerade av förpacknings- och tidningsindustrin, år 2019 fanns 10 st samt en station med enbart tysta fraktioner. En mobil återvinningscentral går efter ett rullande schema året om. Arbetet påbörjades för att etablera en returpunkt inom kommunen.	TN: Möjligheten till sortering av avfall ska förbättras för de som bor och verkar i kommunen. (avfall)	Informera och underlätta för sortering av avfall både internt inom organisationen och externt. (avfall)
		4.3.1, KES 3.1.3, Förändring av mängder insamlade från Förpacknings och tidningsinsamlingen per invånare sedan år 2016	- 5 %	Återvinning av tidningar har minskat (övergång från papperstidningar till digitala media), övriga fraktioner har ökat med 34%.		
	4.3.2. Verksamheter finansierade av kommunen ska sortera sitt avfall	4.3.2, KES 3.1.2. Andel verksamheter som sorterar sitt avfall.	100 % (av verksamheterna i kommunal regi)	Genomförd upphandling (av insamling av förpackningar och verksamhetsavfall från verksamheter finansierade av kommunen). I och med den nya upphandlingen sorterar samtliga kommunala verksamheter sitt verksamhetsavfall och hushållsavfall utifrån de enskilda specifika behoven.	FN: Erbjuder verksamheter i kommunens lokaler möjlighet till att sortera sitt avfall.	
					KFN: Idrottsanläggningarna ska sortera sitt avfall. (anläggningar)	
4.4. Invånare ska ha nära till grön-, vatten eller parkområden	4.4.1. Ny- eller ombyggda bostäder bör vara belägna inom 300 meter³ från ett grön-, vatten eller parkområde	4.4.1. Andel boende inom 300 meter från ett grön-, vatten eller parkområde.	90 %	Avvägning av placering av byggnader görs tidigt i planeringen. Dialog förs med aktörer i planeringsarbetet.	KS: Vid samhällsbyggande ska biologisk mångfald byggas in för att främja ett rikt växt och djurliv.	Riktlinjer för exploatering tas fram som främjar biologisk mångfald och miljöanpassat byggande. (Plex)
4.5. När kommunen bygger om eller nytt ska miljömässigt hållbara metoder och material användas	4.5.1. Vid underhåll av kommunägda fastigheter samt om- och tillbyggnad väljs i möjligaste mån varor godkända i tredjeparts miljödatabas	4.5.1, KES 1.2.9 Användande av miljödatabas	Ja	Vid val av byggmaterial till underhåll av kommunägda byggnader används i första hand godkända material enligt miljödatabas, Sunda hus, Byggvarubedömningen eller BASTA.	FN: Vid underhåll av kommunägda fastigheter samt om- och tillbyggnad väljs i möjligaste mån varor godkända i tredjeparts miljödatabas.	
					MHN: Genom återkommande tillsyn av byggen kontrollera att miljön inte påverkas negativt.	Tillsyn av byggprojekt. (miljö)
					MHN: Genom återkommande tillsyn av byggen kontrollera att miljön inte påverkas negativt.	Äldreboenden i kommunen ska ha besökts vart tredje år. (miljö)
	4.5.2. Vid nybyggnation ska byggnaden miljö-klassas enligt vedertaget miljöklassningssystem	4.5.2, KES 1.2.5. Andel miljöklassade kommunägda byggnader (enligt vedertaget miljöklassningssystem).	1 %	Vid nybyggnation av byggnad med uppvärmd yta prövas möjligheten att följa krav enligt FEBY (svensk passivhusstandard). Skogsgläntans förskola och delar av Djursholms ridhus är uppförda enligt FEBY. Från 2019 finns beslut att kommunen ska miljöklassa nya byggnader enligt Miljöbyggnad nivå silver, förutom energiområdet där nivå guld gäller.	FN: Ta fram plan för miljöklassning av byggnader.	
	4.5.3. Grönnytefaktor⁴ ska beaktas i plan och exploatering	4.5.3. Andel antagna planer där Grönnytefaktor har använts som ett verktyg.	0 %	Verktyg för beräkning av Grönnytefaktor i Danderyd har inte tagits fram ännu.	KS: Grönnytefaktor ska beaktas i plan och exploatering.	Verktyg för beräkning av Grönnytefaktor i Danderyds kommun arbetas fram. (Plex)

³ Bostäder inom 300 meter från ett grön-, vatten eller parkområde vilket överstiger en hektars storlek

⁴ Grönnytefaktor är en modell för att värdera ytor utifrån olika faktorer, detta för att främja ekosystemtjänster som bullerdämpning, luftrening, dagvattenhantering och biologisk mångfald. Tillämpas idag i exempelvis Stockholm, Täby och Malmö

GIFTFRI MILJÖ

Miljön i Danderyds kommun ska vara fri från ämnen som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Danderyds kommun ska arbeta aktivt med utfasning av farliga ämnen och kemikalier och underlätta för de som bor och verkar i kommunen att få en giftfri miljö.

MÅL	UPPDRAG	NYCKELTAL (Numrering följer mål och uppdrag i miljöprogram samt Klimat- och energistrategi (KES)).	RESULTAT	EXEMPEL PÅ GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE MÅL I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)	BESLUTADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER I NÄMNDER (i förhållande till mål och uppdrag i miljöprogram samt klimat- och energistrategi)
5.1. Farliga ämnen ska fasas ut och de som bor och verkar i kommunen ska vägledas till att minska sin kemikalieanvändning	5.1.1. År 2020 ska minst 50 % av skolor och förskolor vara miljödiplomerade med Grön Flagg eller motsvarande	5.1.1, KES 4.1.3. Andel förskolor och skolor med Grön Flagg eller annan miljödiplomering.	24 %	Grön Flagg har infört avgift för deltagare. 11 st av kommunens förskolor och grundskolor är med i Grön Flagg.	UN: Andel förskolor som har Grön Flagg ska öka.	Enkät till rektorer.
	5.1.2. Förskolor, skolor och boenden ska ha en handlingsplan för en giftfri miljö	5.1.2 Andel förskolor som har en handlingsplan för en giftfri miljö.	Ingen uppgift	Projektet giftfri förskola har genomförts vid samtliga förskolor i kommunen. Inom projektet har t.ex. farliga material och leksaker tagits bort.	UN: Förskolor och skolor har en handlingsplan för en giftfri miljö.	Stötta förskolorna och skolorna att ta fram handlingsplan i samarbete med Miljö- och stadsbyggnadskontoret.
		5.1.2 Andel skolor som har en handlingsplan för en giftfri miljö.	Ingen uppgift		SN: Alla boenden har en handlingsplan för en giftfri miljö.	Följa upp att alla boenden har en handlingsplan.
		5.1.2 Andel verksamheter inom socialnämnden som har en handlingsplan för en giftfri miljö.	Ingen uppgift		MHN: Verka för en giftfri miljö.	Lyfta in tillsyn på kemikalier i varor i tillsynsplanen. (miljö)
					MHN: Verka för en giftfri miljö.	Lyfta in frågan om giftfri förskola i tillsynsplanen. (miljö)
					MHN: Genom återkommande tillsyn av verksamheter kontrollera att miljön inte påverkas negativt.	Förskolor och skolor ska ha besökts vartannat år. (miljö)
					BN 5.1: Farliga ämnen ska fasas ut och de som bor och verkar i kommunen ska vägledas till att minska sin kemikalieanvändning.	Giftfria och lågemitterande material och konstruktioner rekommenderas vid bygglovgivning. (bygglov)
					TN 5: Driftentreprenören ska använda miljövänliga metoder. (park o natur)	Minska drivmedelsförbrukning.
	5.1.3. Årligen ska informationsinsatser genomföras gentemot företagare och Danderydsbor	5.1.3. Antal genomförda informationsinsatser gentemot företagare.	3	Företagsfrukostar med tema giftfri miljö, föreläsningar har hållits kring cirkulär ekonomi, temadag kring mikroplaster och konstgräs har hållits, information kring båtbottnfärger har getts till båtklubbar, information upplagd på webb och via digitala medier. Medverkan i olika nätverksträffar för att sprida information om	KS: Farliga ämnen ska fasas ut och de som bor och verkar i kommunen ska vägledas till att minska sin kemikalieanvändning.	Informationsinsatser, exempelvis företagsfrukostar, föreläsningar, temadagar, sociala medier.

				farliga ämnen och kemikalier har skett.		
					MHN: Genom informationsinsatser påverka företagare och Danderydsbor till bra miljöval.	Genomföra minst en informationsaktivitet. (miljö)
5.2. Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från fastigheter och anläggningar ska minska	5.2.1. Kommunens fastigheter och anläggningar ska ha en handlingsplan för en giftfri miljö	5.2.1. Andel av kommunens fastigheter och anläggningar som har handlingsplan för en giftfri miljö.	29 %	Handlingsplan med inventering av nio förskolor är genomförd. Åtgärd har genomförts på tre förskolor (Sätraängs förskola, Enebydungens förskola och Trappgränds förskola).	FN: Ta fram handlingsplan för att skapa en giftfri miljö i kommunägda fastigheter.	Åtgärder för att skapa giftfri miljö är genomförda.
					KFN: Användning av bekämpningsmedel ska minimeras och bästa miljövänliga alternativ användas.	Inventera och upprätta handlingsplan för en giftfri miljö. (anläggningar)
	5.2.2. Användning av bekämpningsmedel ska minimeras och bästa miljövänliga alternativ användas på den mark som ägs av kommunen och dess bolag	5.2.2. Användning av kemiska bekämpningsmedel på kommunägd mark.	Ingen uppgift (svår att mäta)	Inga kemiska bekämpningsmedel används inom tekniska kontorets drift av park- och naturmark.	KFN: Användning av bekämpningsmedel ska minimeras och bästa miljövänliga alternativ användas.	Inventera och upprätta handlingsplan för en giftfri miljö. (anläggningar)
5.3. Mängden avfall och dess farlighet ska minska	5.3.1. Inget farligt avfall ska finnas blandat med annat avfall	5.3.1 & 4.3.1 Resultat av plockanalyser. Förändring mellan år 2015 och 2018.	För villor var det 2015: 0,08 % farligt avfall och 0,15 % elavfall år 2018 var det 0,34% farligt avfall och 0,43 % elavfall i vanliga soppåsen. För flerfamiljshus var det år 2015: 0,00 % farligt avfall och 0,18 % elavfall år 2018 var det 0,03 % farligt avfall och 0,59 % elavfall år.	Plockanalyser är en något osäker analysmetod och ger en ögonblicksbild av läget. Det hålls årligen informationsinsatser för utsortering av farligt avfall, bland annat erbjuds returkassen till hushåll för insamling av farligt avfall.	BN 5.3: Mängden avfall och dess farlighet ska minska.	Krav på rivningsplaner, information om sortering av avfall i bygglovsdialog. (bygglov)
	5.3.2. Uppkomsten av avfall ska förebyggas och återbruk främjas	5.3.2. Mängd (avfall) som lämnas till återbruk. (År 2016 – 2018)	251 återbrukade prylar genom REKO. 2193,5 kg (Insamlad mängd genom MÅVC)	En kommunal återbruksverksamhet har upprättats för att minimera avfall inom kommunens verksamheter som heter REKO. Den mobila återvinnings-centralen (MÅVC) som går enligt rullande schema tog emot 2193,5 kg avfall till återbruk år 2016, 2017 och 2018. Tjänsten avvecklades 2019.	TN: Mängden avfall och dess farlighet ska minska.	Implementera en kommunal återbruksportal.
					UN: Förskolor och skolor använder förbrukningsmaterial på ett miljömedvetet sätt.	
5.4. Användningen av hälso- och miljöfarliga kemiska produkter ska minska	5.4.1. Hälso- och miljöfarliga produkter och ämnen byts ut mot miljövänligare alternativ	5.4.1. Riskbedömning genomförd (av kemikalier som hanteras av verksamheter).	Ingen uppgift (svår att mäta)	Vid avfallsupphandling ställs krav på bland annat miljömärkta oljor och därigenom minimerat risker (kemikalier).	TN: Hälso- och miljöfarliga produkter och ämnen byts ut mot miljövänligare alternativ.	
	5.4.2. Vid upphandling av varor, tjänster och	5.4.2. Andel upphandlingar där miljökrav ställts i	Ingen uppgift (svår att mäta)	Om tillämpligt för entreprenadupphandling ställs krav enligt upphandlingsmyndighetens	UN: Andel inköpta varor, där miljökrav är uppfyllda enligt	

	entreprenader ska miljökrav ställas i enlighet med Upphandlingsmyndighetens avancerade nivå	enlighet med Upphandlingsmyndighetens avancerade nivå.		avancerade nivå. Rutin framtagen för miljöanpassad direktupphandling.	upphandling/inköp, ska öka.	
					KS: Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska miljökrav ställas i enlighet med Upphandlingsmyndighetens avancerade nivå.	Jämföra nuvarande avtal med föregående. (ekonomiavdelningen)
					KFN: Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska miljökrav ställas i enlighet med Upphandlingsmyndighetens avancerade nivå.	
					SN: Miljökrav ställs vid alla upphandlingar av tjänster, entreprenader och varor.	
					MHN: Upphandlingar ska innehålla miljökrav. (stab)	
					BN: Vid upphandling och inköp ska miljö- och energieffektiviseringskrav ställas. (plan)	Lathund för miljöanpassade inköp används. Rutinen för miljöanpassad upphandling följs. (nämnd & stab, bygglov, plan, kart & mät)
					TN: Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska miljökrav ställas i enlighet med Upphandlingsmyndighetens avancerade nivå. (hamnar)	
	5.4.3. Miljöutbildning för nyanställda ges	5.4.3. Antal anställda som genomfört miljöutbildning.	Ej påbörjad		KS: Miljöutbildning ges medarbetare.	Antal anställda som genomgått miljöutbildning. (HR)
5.5. Andelen ekologiska livsmedel som köps in till kommunens verksamhet ska öka	5.5.1. Hälften av storköken ska vara KRAV-certifierade eller motsvarande	5.5.1 Andel KRAV-certifierade storkök (eller motsvarande) (2019)	86 %. 25 av 29 enheter i kommunal regi (skolor, förskolor, vård- och omsorgsboenden) är kedjecertifierade enligt KRAV år 2019.	Alla kök engagerades i frågan. Genomgång av alla enheter och deras inköp av livsmedel. Via inköpsstatistik, förslag på vad köpa istället och genom extra stöttning för de som behövt har flertalet klarat de mål som KRAV ställer för att bli KRAV-certifierad. I och med detta så ökar också inköp av KRAV-produkter.		
	5.5.2. Alla verksamheter finansierade av kommunen ska sträva efter att minst 50 % av de livsmedel som köps in ska vara ekologiska	5.5.2, KES 3.2.7. Andel inköpta ekologiska livsmedel i organisationen (2018, Källa: ekomatcentrum)	31 %	Val av ekologiskt vid inköp. Krav i upphandling. Ökat antal ekologiska livsmedel vid upphandling men även under pågående avtal.	KS: Alla verksamheter finansierade av kommunen ska sträva efter att minst 50 % av de livsmedel som köps in ska vara ekologiska.	Säkerställa att relevant information finns tillgänglig. (ekonomiavdelningen)
					KFN: Fritidsgårdarna ska sträva efter att minst 50 % av de livsmedel som köps in ska vara ekologiska. KFN: Fritidsgårdarna ska stimulera till kunskap och delaktighet kring kommunens	Krav på rapportering från leverantör. (Fritidsgårdar och ungt fokus) Miljövecka.

					miljömål.	
5.6. Antalet förorenade områden i kommunen ska minska	5.6.1. Inventering enligt Handlingsplan för förorenade områden	5.6.1. Antal inventerade förorenade områden.	72	År 2016 - 2018 granskades 35 objekt per år under inventeringen. Nästa steg är ansvarsutredningar och undersökningar av prioriterade objekt innan åtgärder kan påbörjas.	MHN: Verka för en giftfri miljö.	Andel inventerade och riskklassade förorenade områden. (miljö)
	5.6.2. Förorenade områden som ligger i närhet till förskolor och skolor samt områden med risk för skred och ras ska vara utredda och vid behov ska åtgärder vara påbörjade till 2020	5.6.2. Antal åtgärdade förorenade områden.	3	Av de mest prioriterade objekten (riskklass 1) har dock redan tidigare vissa undersökningar gjorts på 5 av 6 objekt och delåtgärder genomförts på 3 objekt.	MHN: Verka för en giftfri miljö.	
	5.6.3. Kommunen ska aktivt delta i skräpplockardagar	5.6.3. Antal deltagare vid skräpplockardagar (år 2019).	4677	45 deltagande enheter med 4677 deltagare år 2019 vilket är en ökning från året innan med 35 %. Deltagande i Håll Sverige Rent kampanj.	TN: Kommunen ska aktivt delta i skräpplockardagar.	

Biologisk mångfald

Variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår. Detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

CERO

Climate and Economic Research in Organizations (CERO) är ett koncept utvecklat för att hjälpa organisationer att hitta ekonomiskt hållbara strategier att nå uppsatta klimatmål för resor.

Dagvatten

Regnvatten, smältvatten och annat vatten som rinner av från mark och konstgjorda ytor. I bebyggd miljö leds dagvattnet ner i brunnar och vidare i rörsystem ut i vattendrag och sjöar (ofta utan rening).

Ekologiskt jordbruk

Ekologiskt jordbruk innebär att odlingen anpassas till ett områdes förutsättningar och kretslopp. Två viktiga saker som är utmärkande för ekologiskt jordbruk är att användning av konstgödsel och bekämpningsmedel inte är tillåten.

Ekosystemtjänster

Naturens förmåga att tillhandahålla nytta till människan och samhället. Exempel på ekosystemtjänster är vegetationens förmåga att rena luft från föroreningar, ett markområde eller vattendrags förmåga att rena vatten från olika föroreningar.

Fossila bränslen

De viktigaste fossila bränslena är kol, naturgas och olja. De består av energirika kolföreningar som bildats när forntida djur- och växtdelar bäddats ner i jorden och utsatts för högt tryck under miljontals år.

Fossilbränsleberoende

Begreppet har i miljöprogrammet betydelsen att fossila bränslen så långt som möjligt ska undvikas. Endast i undantagsfall – vid exempelvis krissituationer och oförutsedda händelser kan fossila bränslen användas. Allt fossilt bränsle ska klimatkompenseras.

Grönytefaktor

Grönytefaktor är en modell för att värdera ytor utifrån olika faktorer, detta för att främja ekosystemtjänster som bullerdämpning, luftrening, dagvattenhantering och biologisk

mångfald. Verktöget tydliggör värdet av ekosystemtjänster och är användbar ibland annat i plan- och exploateringskedje. Tillämpas idag i exempelvis Stockholm och Malmö.

KRAV-certifierade kök

Certifierade restauranger ska ha systematiskt miljöarbete och följa uppsatta kriterier. Exempelvis ska minst 25 % av inköpsvärdet vara EU-ekologiskt/MSC/KRAV.

Miljöklassningssystem

Miljöklassningssystem innebär att intygande krävs från tredje part och innehåller kriterier i flera områden t.ex. inom miljö, energi, material, kemikalier. Exempelvis Miljöbyggnad, BREEAM och LEED dessa samordnas av Sweden Green Building Council (SGBC).

Mobility management

Mobility management är att få människor att ändra resvanor genom att förändra attityder och därmed beteenden. Det är ett komplement till traditionell trafikplanering.

Spillvatten

Förorenat vatten från hushåll eller industrier. Vattnet leds till avloppsreningsverk

Svensk passivhusstandard

Ett passivhus är ett hus som har en hög komfort, god kvalitet, använder minimalt med energi. I handlingsplanen avser Svensk passivhusstandard FEBY12, där FEBY står för Forum för energieffektiva byggnader, vilka ursprungligen utvecklade kriterierna.

Vattendirektivet

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG benämns Vattendirektivet eller Ramdirektivet. Syftet med direktivet är att skapa en helhetssyn på Europas och de enskilda ländernas vattenresurser och att få en enhetlig, sammanhållen och övergripande lagstiftning för vatten.

Växthusgas

Gas som finns i atmosfären och som bidrar till växthuseffekten, det vill säga den globala uppvärmning som orsakas av människans aktiviteter. Exempel på växthusgaser är koldioxid, metan och lustgas.

Uppföljning av mål och åtgärder i Klimat- och energistrategi för Danderyds kommun 2016–2020

Förklaring till Uppföljningsdokument

Denna del är ursprungligen del av handlingsplanen som ingick i Klimat- och energistrategi för Danderyds kommun 2016–2020, KS 2016/0091. Strategin beslutades i kommunfullmäktige 2016-12-19, § 130. Strategin är uppdelad i två delar, en del för det geografiska området och en del för kommunens verksamhet.

Den första delen av uppföljningen anger uppföljning av målen (uppdelat på geografiskt område samt för kommunens egen verksamhet). Den andra delen anger uppföljning av de åtgärder i strategin som inte återfinns i miljöprogrammet (uppdelat på geografiskt område samt för kommunens egen verksamhet).

Mål för Danderyds kommun till år 2020

Fokus för klimatarbetet:

Danderyds kommun är klimatneutralt år 2045 och ligger i framkant vad gäller klimatarbetet både begränsning av utsläpp och anpassning till ett förändrat klimat.

MÅL	RESULTAT
Mål 1: År 2020 har växthusgasutsläppen per invånare minskat med 25 procent jämfört med år 2009.	- 37 %
Mål 2: År 2020 har de klimatpåverkande utsläppen som energianvändningen ger upphov till minskat med 30 procent per invånare jämfört med 2008.	Ingen uppgift, (detta nyckeltal kommer från den regionala klimatstrategin som länsstyrelsen har tagit fram. De följer inte upp det och kan inte hjälpa till med metod för uppföljning.)
Mål 3: År 2020 är 25 procent av energianvändningen inom transportsektorn förnybar.	11,5 % (andel förnybar drivmedelsenergi som levererats till tankställen inom kommunens gränser, samt till kollektivtrafiken år 2017).
Mål 4: År 2020 ska minst 13 procent av andelen huvudresor göras med cykel.	11 % (andel av huvudresor med cykel. Källa: Resvaneundersökning 2018).

Mål för kommunens egen verksamhet till år 2020

Resultat redovisar utfall för år 2019 jämfört med år 2016.

MÅL	RESULTAT
Mål 1: Danderyds kommun som organisation är fossilbränsleoberoende ⁵ år 2020.	96,5 %
Mål 2: Energianvändningen i kommunägda byggnader ska årligen minska minst med tre procent i medel över fem år.	- 8,4 %
Mål 3: När kommunen bygger om eller nytt ska miljömässigt hållbara metoder och material användas.	Vid nybyggnation av byggnad med uppvärmd yta prövas möjligheten att följa krav enligt FEBY (svensk passivhusstandard). Skogsgläntans förskola och delar av Djursholms ridhus är uppförda enligt FEBY. Från 2019 finns beslut att kommunen ska miljöklassa nya byggnader enligt Miljöbyggnad nivå silver, förutom energiområdet där nivå guld gäller. Dessa ersätter krav enligt FEBY.
Mål 4: Samtliga verksamheter (egna och finansierade av kommunen) sorterar sitt avfall.	100 % (av verksamheterna i kommunal regi)
Mål 5: Kommunanställda ska uppmanas att välja miljövänliga transportmedel inom tjänsten och vid arbetspendling.	Reseriktlinjer för tjänsteresor har tagits fram, cykelpool på slottet och Mörby C har etablerats, elcyklar till verksamheter (hemtjänsten och kulturskolan) har lånats ut.
Mål 6: Använda Upphandlingsmyndighetens avancerade krav vid upphandling av varor och tjänster där det är tillämpligt.	Genomförs där det är tillämpligt och budget medger.

⁵ Fossilbränsleoberoende innebär att det så långt som möjligt ska vara fossilbränslefritt. Endast i undantagsfall – vid exempelvis krissituationer och oförutsedda händelser ska fossilt bränsle användas.

Uppföljning av åtgärder i handlingsplan för klimat- och energistrategi Danderyds kommuns geografiska område

Endast åtgärder som **inte** finns med i miljöprogram tas med här. Resultat redovisar utfall för år 2019 jämfört med år 2016 om inget annat anges.

Beskrivning av åtgärd	Tidsplan	Ansvar	Nyckeltal	Uppföljning av åtgärd
1.1.4 Miljö- och energikrav ska finnas med i markanvisningstävlingar vid försäljning av kommunal mark. Dialog förs med exploatörer.	2017	KS	Andel markanvisningstävlingar/ försäljningar där miljö/ energikrav ställts.	Markanvisningspolicy antogs 2018-10-05. Inga markanvisningstävlingar genomfördes under 2018.
1.1.5 Utbilda kommunens miljöinspektörer inom energitillsyn så de kan ge information om minskad energianvändning och klimat i sitt tillsynsarbete.	2017	MHN, TN	Antal genomförda informationsinsatser. (TN)	Samarbetsprojekt genomfört under 2016 och 2017.
1.1.6 Kommunen ska främja utbyggnaden av fjärrvärme genom att ställa mark för ledningar till förfogande.	2016	KS	Förändring av levererad energi av fjärrvärme till abonnenter i Danderyds kommun.	-1 % jämfört med 2008.

Uppföljning av åtgärder inom den kommunala verksamheten

Endast åtgärder som **inte** finns med i miljöprogram tas med här. Resultat redovisar utfall för år 2019 jämfört med år 2016 om inget annat anges.

Beskrivning av åtgärd	Tidsplan	Ansvar	Nyckeltal	Uppföljning av åtgärd
1.2.3 Utbildning av driftspersonal kring energieffektiviseringsfrågor.	2017	KFN	Andel personal som gått utbildning.	Ej genomfört
1.2.4 Krav på kompetens inom energieffektivisering och energioptimering vid upphandling av drift för kommunens fastigheter.	2016	FN	Energianvändning.	Krav ställt vid upphandling. Energianvändning -8,4 %
1.2.6 Kommunen ska främja utbyggnaden av fjärrvärme genom att överväga installation av fjärrvärme i egna byggnader där fjärrvärme finns att tillgå.	2016	FN	Andel kommunägda byggnader uppvärmda med fjärrvärme.	9 %
1.2.8 Som beslutsunderlag för planering av framtida underhåll av kommunala byggnader ska överväganden göras att använda Totalmetodiksmetoden för att få med så många lönsamma energieffektiviseringsåtgärder som möjligt.	2018	FN, KFN	Antal projekt.	5
1.2.10 Skapa incitament för hyresgästen att minska sin energianvändning.	2020	FN	Energianvändning.	Samarbetsprojekt genomförda i sex kommunala skolor. Energianvändning har minskat med 8,4 % jämfört med år 2016 (totalt).
1.2.11 Utredda IT-utrustningens energianvändning för att införa energieffektiva IT-lösningar som t.ex. energisparläge för datorer som används samt införande av styrsystem för servrar.	2017	KS	Energianvändning.	It-avdelningen arbetar kontinuerligt med detta.

2.2.3 Underlätta för kommunens egna verksamheter och entreprenörer att köra elbil genom att sätta upp laddstolpar.	2020	FN, TN	Antal laddstolpar.	Laddstolpar har installerats på kommunens fyra idrottsplatser, Svanholmsparkeringen, driftkontoret samt vid Djursholms slott. Totalt finns 47 publika uttag och 5 icke-publika uttag för kommunens egna fordon samt ramavtalsleverantörer. (2020)
3.2.1 Arbeta aktivt för att minska matsvinnet i kommunens verksamheter.	2016	PU, SN, TN , UN	Mängd matavfall.	Skolor och förskolor arbetar aktivt med matsvinn genom att bland annat se till att lägga upp lagom mängd mat.
3.2.2 Utbilda inköpsansvariga på förvaltningar så att korrekta avrop och krav på energieffektivitet används vid upphandling.	2018	ALLA	Andel upphandlingar där miljökrav ställts. (KLK)	Ej genomförts.